

Master Thesis

Is narcisme een risicofactor voor pesten?

Een longitudinaal onderzoek van groep 6 naar groep 7 van de basisschool

Sophie Koot

425374

Datum van inleveren: juni 2015

Begeleider: Dr. Marjolijn M. Vermande

2de Beoordelaar: Dr. Paul. Baar

Cursus: Masterthesis Orthopedagogiek – 200500130

Project: Pesten en sociale dominantie

Voorwoord

Voor u ligt de thesis, het eindresultaat van een onderzoek onder het project pesten en sociale dominantie. Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de master Orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht.

Samen met Marjolijn Vermande heb ik besloten deze thesis te richten op pesten en narcisme. Omdat ik werkzaam ben in het onderwijs, sprak het onderwerp pesten mij direct aan. Dit onderwerp kom ik in de praktijk veel tegen.

Tijdens het onderzoeksproces heb ik veel geleerd over alle aspecten binnen het uitvoeren van kwantitatief onderzoek zoals dataverzameling, literatuurstudie, statistische analyses en wetenschappelijk schrijven.

Graag wil ik Marjolijn Vermande bedanken voor haar uitgebreide feedback, suggesties voor het literatuuronderzoek en haar kritische blik op deze masterthesis. Ik heb hier veel van geleerd. Daarnaast ben ik erg dankbaar voor de beschikbare data van het onderzoek die ik heb mogen gebruiken voor het schrijven van mijn masterthesis. Zonder deze gegevens was het niet mogelijk om het onderzoek uit te voeren. Ook wil ik mijn tweede beoordelaar, Paul Baar, bedanken voor zijn kritische blik op de opzet van mijn masterthesis en het beoordelen van het eindresultaat.

Sophie Koot
Utrecht, juni 2015

Abstract A small number of studies have found a positive correlation between narcissism and bullying. However, most of the studies were cross-sectional. This longitudinal study looked at whether narcissism is a predictor for bullying. Previous studies have also examined whether gender is a moderating factor between narcissism and bullying. This interaction effect was not found in all of those studies. This study investigated whether narcissism is a risk factor for bullying and whether the connection between narcissism and bullying is moderated by gender. The earlier studies anticipated that narcissism is a risk factor for bullying. Besides the interaction effect, the expectation was that the relationship between bullying and narcissism would only be found for boys. The participants were children from 12 different schools in The Netherlands. The children were followed from group 6 to group 7 ($N=393$; $M_{age} = 10.3$; 48.7% boys). These children filled in self-reports about narcissism and bullying was measured through a peer nomination method. Current research shows that narcissism isn't a riskfactor for behavior related to bullying when checked for bullying in group 6. This study also found that the link between bullying and narcissism was not moderated by gender. It can be concluded that only bullying in group 6 is a significant predictor of bullying in group 7.

Samenvatting Een klein aantal studies heeft een positief verband tussen narcisme en pesten gevonden. De meeste studies waren echter cross-sectioneel van aard. In dit longitudinale onderzoek werd nagegaan of narcisme een predictor is voor pesten. In eerder onderzoek is er tevens onderzocht of sekse een modererende factor is tussen narcisme en pestgedrag. Dit interactie effect werd niet in alle onderzoeken gevonden. In dit onderzoek werd onderzocht of narcisme een risicofactor voor pestgedrag is en of het verband tussen narcisme en pestgedrag werd gemodereerd door sekse. Door de eerder uitgevoerde onderzoeken werd verwacht dat narcisme een risicofactor is voor pesten. Naast het interactie effect werd er alleen voor jongens een relatie tussen pestgedrag en narcisme verwacht. De participanten waren kinderen van 12 verschillende scholen uit Nederland. De kinderen werden gevolgd van groep 6 naar groep 7 ($N=393$; $M_{age} = 10.3$; 48.7% jongens). Deze kinderen vulde zelfrapportages in over narcisme, pesten werd gemeten middels peernominatiemethode. Uit huidig onderzoek blijkt dat narcisme geen risicofactor is voor pestgedrag wanneer gecontroleerd wordt voor pesten in groep 6. Tevens bleek dat het verband tussen Pesten en Narcisme niet werd gemodereerd door Sekse. Geconcludeerd kan worden dat alleen pesten in groep 6 een significante voorspeller is van pesten in groep 7.

Inleiding

Pesten

Pesten is een terugkerend onderwerp in de media. Helaas brengt pestgedrag soms desastreus gevolgen met zich mee, zoals recentelijk de steekpartij op een middelbare school in Voorburg (Nederlandse Omroep Stichting, 2014). Ongeveer 10 procent van de kinderen wordt regelmatig of ernstig gepest (Reijntjes et al., 2011). Het geweld tussen jongeren door middel van pesten is een fenomeen dat psychologen, leraren en gezinnen over de hele wereld zorgen baart (Gini, Albiero, Benelli, & Altoe, 2007). Onder andere door deze gedeelde zorgen is pesten veelvuldig wetenschappelijk onderzocht.

Pesten wordt op verscheidende manieren omschreven. Volgens Salmivalli en Peets (2009) zijn er echter drie eigenschappen van pestgedrag welke universeel zijn geaccepteerd, namelijk 1. De dader heeft de intentie iemand schade toe te dienen 2. Het pesten vindt over een langere periode en vaak plaats. 3. Tussen de dader en het slachtoffer is een machtsverschil. In de literatuur wordt onderscheid gemaakt in verschillende pestvormen. Olthof, Goossens, Vermande, Aleva en Van der Meulen (2011) bijvoorbeeld, onderscheiden fysiek pesten (bijvoorbeeld slaan), materieel pesten (bijvoorbeeld speelgoed afpakken), verbaal pesten (bijvoorbeeld schelden), direct sociaal pesten (bijvoorbeeld iemand buitensluiten) en indirect sociaal pesten (bijvoorbeeld roddelen). Vermande, Van der Meulen, en Reijntjes (2015) stellen dat jongens over het algemeen meer pesten dan meisjes.

Pesten wordt tegenwoordig gezien als een manier om status en dominantie in de groep te verkrijgen en te behouden (Olthof et al., 2011; Salmivalli & Peets, 2009). De gerichtheid van pesters op status en dominantie doet vermoeden dat narcisme een risicofactor voor pesten is. De eerste onderzoeksvraag luidt: Is narcisme een risicofactor voor pestgedrag?

Narcisme

Thomaes, Bushman, Orobio, de Castro en Stegge (2009) definieerde narcisme als een persoonlijkheidstrekk welke wordt gekenmerkt door gevoelens van grandiositeit, een grote behoefte aan bevestiging van anderen en een overschatting van de belangrijkheid van de eigen persoon. Dit komt overeen met de beschrijving van Miller, Campbell en Pilkonis, (2007) en Morf en Rhodewalt (2001) die narcisme formuleren als een eigenschap die een bevoorrechte status over anderen heeft, gelooft dat men uniek is en belangrijker dan andere en een overmatige behoefte aan goedkeuring en bewondering van anderen om zich grandios te voelen. Volgens Thomaes, Bushman, Stegge en Olthof (2008) zijn er nauwelijks prevalentie

gegevens van narcisme bekend omdat narcisme wordt gezien als persoonlijkheidstrekk en niet als stoornis (die je wel of niet hebt). Uit onderzoek komt naar voren dat jongens meer narcistische persoonlijkheidstrekken rapporteren dan meisjes (Foster, Campbell, & Twenge, 2003).

Verband pesten en narcisme

Er is weinig onderzoek gedaan naar de relatie en voorspellende waarde van narcisme en pestgedrag. Een klein aantal studies heeft het verband tussen narcisme en pesten onderzocht. Stellwagen en Kerig (2013) vonden een positieve relatie tussen narcisme en scores voor pesten. Ang, Ong, Lim en Lim (2010) toonde aan dat narcistische persoonlijkheidstrekk in Aziatische jeugd werd geassocieerd met pesten, zij het zwak. Uit dit onderzoek kwam tevens naar voren dat de effecten van narcisme op pestgedrag worden gemedieerd door agressieve overtuigingen omdat door personen met narcisme vaak agressie, zoals pestgedrag, wordt goedgekeurd. Fanti en Kimonis (2012) vonden middels longitudinaal onderzoek onder de Griekse jeugd, dat pesten meer voor kwam en stabiel bleef onder diegenen die tevens hoog scoorden op narcisme. Reijntjes et al. (in druk) vonden dat jongens met narcistische trekken meer indirect pestgedrag laten zien .

Longitudinaal onderzoek is nodig om vast te kunnen stellen of narcisme een risicofactor van pesten is. Een risicofactor is immers een antecedente conditie die geassocieerd is met een verhoogde kans op een uitkomst (Wicks-Nelson & Israel, 2012). In de huidige studie werd daarom onderzocht of narcisme een voorspeller is van pesten een jaar later.

Moderatie door sekse

Foster et al. (2003) stellen dat mannen meer narcistische persoonlijkheidstrekken rapporteren dan vrouwen . Ook rapporteren jongens vaker dan meisjes dat zij fysiek, relationeel en verbaal pestgedrag vertonen (Scheithauer, Hayer, Petermann, & Jugert, 2006). Deze onderzoeken suggereren dat het verband tussen narcisme en pesten anders zou kunnen zijn voor jongens dan meisjes. Reijntjes et al. (in druk) vonden inderdaad dat een hoge mate van narcisme een voorspeller is van pestgedrag bij jongens, maar niet bij meisjes. Salmivalli, Kaukiainen, Kaistaniemi, en Lagerspetz (1999) deden onderzoek naar de relatie tussen defensieve egotism (waarbij ‘egotism’ verwijst naar een grandioze ,zelf - verbeterende houding en ‘defensive’ verwijst naar een defensieve houding ten opzichte van kritiek; wat lijkt op narcisme) en pestgedrag. Ook hier kwam naar voren dat deze relatie sterker is voor jongens

dan voor meisjes. Vanuit hier is de tweede onderzoeksvraag opgesteld: er is sprake van een interactie-effect tussen sekse en narcisme waarbij het verband tussen pestgedrag en narcisme alleen voor jongens wordt gevonden.

Dit onderzoek

Kortom, in dit onderzoek werd nagegaan of narcisme een risicofactor voor pestgedrag is en of het verband tussen narcisme en pestgedrag werd gemodereerd door sekse. Door de eerder uitgevoerde onderzoeken werd verwacht dat narcisme een risicofactor is voor pesten. Daarnaast werd er een interactie effect verwacht tussen sekse en narcisme, waarbij er alleen voor jongens een relatie tussen pestgedrag en narcisme werd gevonden. De participanten waren kinderen die werden gevolgd van groep 6 naar groep 7.

Methode

Participanten¹

De participanten waren kinderen van 12 verschillende scholen uit Nederland. De kinderen werden gevolgd van groep 6 naar groep 7. In 2006 (T1) zaten alle kinderen ($N=393$) in groep 6 (T1; 48.7% jongens; $M_{age} = 10.3$ jaar, $SD = 6$ maanden). Bijna alle kinderen bleven in dezelfde klas met dezelfde klasgenoten (Reijntjes et al, 2013a,b). Hoewel de SES niet formeel werd onderzocht, bestaat de steekproef uit leerlingen vanuit een breed scala aan maatschappelijke achtergronden (Olthof et al., 2011). De kinderen zijn geselecteerd door de ouders een brief te sturen waarin de onderzoeksdoelen en procedures werden beschreven. Wanneer ouders niet reageerden hield dit in dat hun kinderen mochten meedoen, wanneer zij dit niet wilden moesten zij reageren op de brief. Ook de kinderen kregen zelf de keuze wel of niet mee te doen. Alle vragenlijsten zijn op school afgenomen. Uiteindelijk deed 96% van de kinderen mee aan het onderzoek (Olthof et al., 2011). De meerderheid (83%) had Nederlandse ouders. De andere kinderen hadden ten minste één ouder afkomstig uit Turkije, Marokko, Suriname en andere Europese landen. In 2007 (T2) zaten alle kinderen ($N=371$) in groep 7. Er zijn in de tussentijd 22 kinderen naar een andere school gegaan (Reijntjes et al., 2013a,b). De scores van deze kinderen zijn niet meegenomen in de analyses. Kinderen die niet deelnamen aan T2 verschilden niet in hun scores op relevante variabelen op T1 ($p's > 0,10$; . Reijntjes et al., in druk).

---

¹Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van bestaande data. Zelf heb ik data afgenomen voor een lopend onderzoek binnen het zwaartekrachtprogramma *Dynamics of Youth*.

Meetinstrumenten

Narcisme is gemeten met de Childhood Narcissism Scale (CNS, Thomaes, Stegge, Bushman, Olthof, & Denissen, 2008). De CNS is een Nederlandse zelfrapportagevragenlijst voor kinderen en adolescenten. De vragenlijst bestaat uit 10 stellingen met telkens vier antwoordmogelijkheden, te weten ‘helemaal niet waar’ (score 0), ‘niet echt waar’ (score 1), ‘best waar’ (score 2) en ‘helemaal waar’ (score 3). Voorbeelden van items zijn: ‘*Ik ben een voorbeeld voor andere kinderen*’, ‘*Het lukt mij om vaak bewondering te krijgen*’ en ‘*Kinderen zoals ik hebben recht op iets extra’s*’. De betrouwbaarheid en validiteit van de CNS zijn goed te noemen (Thomaes et al., 2008). De score op narcisme is berekend als het gemiddelde van de tien items (Cronbach’s Alpha = .79).

Pesten is gemeten met de Pestrollenvragenlijst van het Dutch Consortium on Bullying (Olthof et al., 2011). Eerder onderzoek heeft laten zien dat pesten en victimisatie, gemeten door de Pestrollenvragenlijst, theoretisch verwachte verbanden liet zien met onder andere waargenomen populariteit, sociale acceptatie en zelfwaargenomen sociale competenties (Olthof et al., 2011; Reijntjes, 2013a,b). Er wordt onderscheid gemaakt in meerdere pestrollen (Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman & Kaukiainen, 1996), maar dit onderzoek richtte zich alleen op de vragen over pesten. De kinderen kregen eerst een algemene uitleg over wat pesten inhoudt. Hierin werden de drie kernelementen (zie inleiding) van pesten besproken. Daarnaast werd uitgelegd dat pesten op verschillende manieren (vormen) kan gebeuren. Nadat werd nagegaan of alle kinderen deze uitleg hadden begrepen werden er achtereenvolgens vragen gesteld over : fysiek pesten (zoals slaan en wegduwen), materieel pesten (zoals spullen afpakken), verbaal pesten (zoals beledigen en voor gek zetten), direct sociaal pesten (zoals iemand niet mee laten doen met een spelletje) en indirect sociaal pesten (zoals roddelen of lelijke dingen zeggen over iemand). Elke vorm werd eerst uitgelegd en vervolgens werd een lijst met concrete voorbeelden aan het kind gegeven. Daarna werd steeds de volgende vraag gesteld: “Weet jij kinderen in de klas die zo pesten? Kun jij mij de namen noemen?”

De scores per pestvorm werden berekend door het aantal ontvangen nominaties te delen door het aantal aan nominatoren minus 1 (het kind zelf, omdat het kind zichzelf niet kon nomineren; Goossens, Olthof, & Dekker, 2006; Kärnä et al., 2011). De score per pestvorm varieerde van 0 tot 1 waarbij een score van 1 betekent dat alle klasgenoten een kind nomineert. Vervolgens werd het gemiddelde genomen van de twee vormen waarop het kind het hoogst scoort. Dit werd gedaan omdat er 5 vormen van pesten werden gemeten. Als een kind bijvoorbeeld enkel op één vorm van pesten scoort (en deze door 5 wordt gedeeld) krijgt

het kind een onder score en wordt het niet als dader gerapporteerd (Witvliet et al., 2010). Deze score betrof de genormaliseerde score binnen klassen op pesten.

Procedure

De CNS werd door de kinderen zelf ingevuld als onderdeel van een groepsessie van ongeveer 30 minuten. Deze afname werden geleid door onderzoeksassistenten (studenten) die de kinderen niet kenden. Na deze groepsessie werden de kinderen door de onderzoeksassistenten apart geïnterviewd (peer nominaties en peer ratings) in een rustige ruimte in de school. Dit gebeurde in twee aparte sessies van ongeveer eveneens 30 minuten. De Pestrollenvragenlijst werd in de eerste sessie afgenomen. Om er zeker van te zijn dat de juiste procedure werd gevolgd zijn de onderzoeksassistenten van tevoren getraind, gingen ze te werk via een onderzoeksprotocol en werden de vragen gestandaardiseerd via laptops of computers gesteld. Voor het geven van de peernominaties kregen de kinderen een klassenlijst met de namen van hun klasgenoten als geheugensteun. Ze mochten zo veel klasgenoten noemen als zij wilden, maar mochten niet zichzelf nomineren. Ook het antwoord 'Niemand' was mogelijk. Alle participanten is verteld dat de informatie die zij gaven vertrouwelijk was en niet gedeeld werd met andere klasgenoten. Ook werd hen verteld dat zij de informatie uit de sessies niet mochten delen met klasgenoten. Participanten mochten op ieder moment stoppen met deelname aan het onderzoek, maar dat deed niemand.

Resultaten

Om te onderzoeken of pesten in groep 7 voorspeld kan worden door narcisme in groep 6 en of deze relatie gemodereerd wordt door sekse, is gebruik gemaakt van een hiërarchische regressie analyse. In stap één zijn de controlevariabele pesten in groep 6 en sekse toegevoegd (1= jongens, 2 = meisjes). In stap twee is narcisme in groep 6 (gecentreerd) toegevoegd. Tot slot is in stap drie de interactie tussen narcisme in groep 6 en sekse onderzocht.

Voordat de regressievergelijking werden opgesteld, zijn de assumpties getest. Omdat er wel werd voldaan aan de assumptie voor homoscedasticity, maar deze niet heel nauwkeurig was, is er een logtransformatie gedaan. Deze had echter geen effect en om deze reden zullen de resultaten zonder logtransformatie worden geïnterpreteerd.

De correlaties tussen de variabelen staan in tabel 1, deze zijn getoetst middels de Pearson correlatie. Kijkend naar de correlatie tussen narcisme en pesten in groep 7 is er een klein significant verband ($r=.13$). De correlatie tussen pesten in groep 6 en pesten in groep 7

IS NARCISME EEN RISICOFACITOR VOOR PESTEN?

($r=.73$) kan worden geduid door de stabiliteit van pesten. Tussen sekse en pesten in groep 6 werd er een correlatie van $r_{pb}=-.36$ gevonden, deze correlatie is getoetst met de punt-biseriële correlatie.

Tabel 1.

Correlaties tussen pesten in groep 6, pesten in groep 7 en narcisme

	Pesten in groep 6	Pesten in groep 7	Narcisme
Pesten in groep 6	-		
Pesten in groep 7	.73**	-	
Narcisme	.16**	.13*	-

* $p < .05$. ** $p < .01$.

In het eerste model van de hiërarchische regressieanalyse (tabel 2), zorgt sekse voor een niet significantie verklaarde variantie. In het tweede model werd narcisme toegevoegd wat niet zorgde voor een extra significantie toename in verklaarde variantie. Hieruit blijkt dat narcisme geen risicofactor is voor pestgedrag. In model 3 werd Sekse*Narcisme toegevoegd. Dit zorgde echter ook niet voor een significant meer verklaarde variantie. Hieruit blijkt dat het verband tussen pesten en narcisme niet wordt gemodereerd door sekse. Er kan worden gesteld dat alleen pesten in groep 6 een significantie voorspeller is van pesten in groep 7 ($\beta = .71$, $p = <.001$).

Om antwoord te kunnen geven op de tweede hypothese (Er is sprake van een interactie-effect tussen sekse en narcisme waarbij het verband tussen pestgedrag en narcisme sterker is voor jongens dan voor meisjes), is er ook een simple slope analyse uitgevoerd. Toetsing van het verschil tussen simple slopes heeft meer power en is minder gevoelig voor Type II-fout. Het is daarom mogelijk dat toetsing van het interactie-effect via simple slopes een significant resultaat oplevert, ook al is de interactie in de regressie-analyse niet significant (Robinson, Tomek, & Schumacker, 2013). Omdat het niet mogelijk is om simple slopes direct in SPSS te berekenen, is gebruik gemaakt van Excel. Uit de simple slope analyse blijkt wederom dat er zowel voor jongens (tverschil = 0,13, $p = 0,9$) als voor meisjes (tverschil =

IS NARCISME EEN RISICOFACITOR VOOR PESTEN?

0,07, $p = 0,9$) geen significante relatie bestaat tussen narcisme en pesten.

Tabel 2.

Hiërarchische regressieanalyse voor de voorspelling van pesten in groep 7 door sekse en narcisme

Pesten in groep 7			
	R^2	ΔR^2	β
Stap 1	.53	.53***	
Pesten in groep 6			.71***
Sekse			-.46
Stap 2	.53	.00	
Pesten in groep 6			.71***
Sekse			-.46
Narcisme			.001
Stap 3	.53	.00	
Pesten in groep 6			.71 ***
Sekse			-.46
Narcisme			.023
Sekse*Narcisme			-.030

*** $p < .001$.

Conclusie en discussie

In dit onderzoek werd onderzocht of pesten in groep 7 voorspeld kan worden door narcisme in groep 6 en of deze relatie gemodereerd werd door sekse. De correlatiematrix liet zien dat er tussen narcisme en pesten in groep 7 een klein significant verband ($r=.13$) is. Uit

de regressie-analyse blijkt echter dat wanneer pesten in klas 6 als controlevariabele wordt toegevoegd, narcisme geen significante additionele bijdrage aan de voorspelling levert. Volgens dit onderzoek is pesten dus geen risicofactor voor narcisme. Deze relatie wordt ook niet gemodereerd door sekse, noch volgens de regressie-analyse, noch volgens simple slope analyse. Er is alleen naar voren gekomen dat pesten in groep 6 een significante voorspeller is van pesten in groep 7.

Deze resultaten komen niet overeen met eerder onderzoek (Ang et al., 2010; Fanti & Henrich, 2015; Salmivalli, 1996,2011; Stellwagen & Kerig, 2013; Reijntjes et al., in druk). In deze onderzoeken komt naar voren dat narcisme wel een risicofactor is voor pesten. Reijntjes et al. (in druk) vonden dat dit verband sterker is voor jongens dan voor meisjes. De verklaring van de niet verwachte uitkomsten van dit onderzoek kunnen wellicht gezocht worden in de analyse techniek. In dit huidige onderzoek is gebruik gemaakt van een variable-centered benadering. Zowel variable-cented als peson-centered benaderingen zijn nodig om een goed beeld van de relatie tussen pesten en narcisme te krijgen (Laursen & Hoff, 2006). In het onderzoek van Reijntjes et al. (in druk) met deels dezelfde data als het huidige onderzoek (drie waves in plaats van de hier gerapporteerde twee waves), is er gebruik gemaakt van een person-centered analyse techniek om te onderzoeken of groepen met verschillende ontwikkelingstrajecten voor narcisme en twee vormen van pesten (direct en indirect) kunnen worden geïdentificeerd en hoe deze trajecten zijn gerelateerd. Een ander voorbeeld van een person-centered benadering is de masterthesis van Vrolijk (2015), hier is verschil gemaakt tussen de pestrollen: *daders*, *slachtoffer* en *niet-betrokkenen*. Dit laatste is geen pestrol, maar een groep met kinderen die niet wordt ingedeeld bij één van de pestrollen (controle-groep). In dit onderzoek kwam naar voren dat participanten die waren ingedeeld als dader significant hoger scoren op narcisme. Er werd gelijkwaardig aan huidig onderzoek geen interactie effect gevonden. Dit was echter een cross-sectioneel onderzoek.

Een sterk punt van dit onderzoek is het longitudinale aspect. In dit onderzoek werd er onderzoek gedaan naar risicofactoren. Daar is longitudinaal onderzoek van essentieel belang omdat onderzoeken omtrent vragen naar risicofactoren over tijd niet beantwoord kunnen worden met onderzoek naar gelijktijdige verbanden. Immers moet de risicofactor op zijn minst voor de uitkomstvariabele worden gemeten (Kazdin, 1999). Daarnaast is het erg sterk dat pesten werd onderzocht door peer nominaties en narcisme door zelf rapportages (multi method approach). De variable-centered analyse techniek kan als een minder sterk punt worden gezien. Een belangrijk nadeel van deze aanpak is dat de deelnemers worden gezien als één homogene groep in termen van hoe de voorspellers werken op de uitkomsten (Laursen &

Hoff, 2006).

De maatschappelijke relevantie van huidig onderzoek is groot. 10 procent van alle kinderen in Nederland is of wordt wel eens gepest. Daarom is het belangrijk hier onderzoek naar te blijven doen. In dit onderzoek komt naar voren dat pesten in groep 6 een voorspeller is voor pesten in groep 7. Het lijkt er op dat pesten een stabiele factor is. Dit wordt ook ondersteund vanuit de literatuur. Vermande, Van der Meulen, en Reijntjes (2015) vermelden in een overzichtsstudie dat onderzoek onder oudere basisschoolleerlingen uitwijst dat de rol van dader tamelijk stabiel bleef, maar de rol van slachtoffer niet. De tijdperiode in dit onderzoek was één jaar, er werd gebruik gemaakt van zelfrapportage methode. Tevens beschrijven ze dat vooral direct pesten bij meisjes een hoge stabiliteit aantoonde. Deze stabiliteit wordt ook gezien bij een wisseling van de omgeving zoals van de basisschool naar de middelbare school en van school naar een zomerkamp. Pesten bleef stabiel bij de overgang van het einde van het schooljaar naar het begin van het nieuwe schooljaar. De onderzoekers vonden dat de overeenstemming tussen school en dagverblijf voor pesten erg hoog was, dit bleek ook wanneer de kinderen op het dagverblijf of op school elkaar niet kenden. Doordat pesten relatief veel voor komt en over langere periode stabiel blijft, is onderzoek omtrent dit onderwerp noodzakelijk. Hier volgen enkele aanvullende suggesties.

Vervolgonderzoek zou kunnen uitwijzen of er verschil zit in de typen narcisme in relatie tot pesten. Er kan onderscheid worden gemaakt in twee soorten narcisme: het grandioze narcistische type en het kwetsbare narcistische type (Brummelman et al., 2009 ; Dickinson & Pincus, 2003) Het grandioze narcistische is als persoonlijkheidsstoornis beschreven in de DSM-IV (American Psychiatric Association, 2001). Ze plaatsen zichzelf graag in het middelpunt van de aandacht en vinden het fijn om bewonderd te worden door anderen. Grandioze narcisten lijken in eerste instantie charmant en worden als sympathiek omschreven (Brummelman et al., 2009). Volgens Dickinson en Pincus (2003) gaat dit type narcisme samen met een hogere zelfwaardering. Het kwetsbare narcistische type wordt niet in de DSM IV beschreven. Toch stellen Brummelman et al. (2009) dat uit empirisch onderzoek naar voren komt dat dit type narcisme bestaat. Personen met het kwetsbare type van narcisme willen graag speciaal zijn, zij fantaseren over hun grootheid. Dit type narcisme gaat samen met een lagere vorm van zelfwaardering (Dickinson & Pincus, 2003). Verwacht kan worden dat het grandioze type narcisme een hogere correlatie met pesten heeft omdat deze groep baat heeft bij een sociale status en pesten wordt tegenwoordig gezien als een manier om status en dominantie in de groep te verkrijgen en te behouden (Olthof et al., 2011; Salmivalli & Peets, 2009).

IS NARCISME EEN RISICOFACITOR VOOR PESTEN?

Het is tevens raadzaam vervolgonderzoek uit te voeren waarbij er onderscheid wordt gemaakt tussen direct of openlijk en indirect of relationeel pesten in relatie tot narcisme. Bij direct of openlijk pesten gaat het om fysiek pesten (o.a. slaan of iemands spullen kapot maken), materiaal pesten en een verbale vorm. Bij indirect of relationeel pesten gaat het om het aantasten van iemands sociale relaties en reputatie (o.a. roddelen) (Baar, 2012; Björkqvist, Lagerspetz & Kaukiainen, 1992). Verondersteld kan worden dat indirect pesten meer in verband kan worden gebracht met narcisme, omdat volgens Reijntjes et al. (in druk) narcistische jongens indirect pesten beschouwen als meer effectief in het verkrijgen van hun doelen van macht, dominantie en prestige.

Geconcludeerd kan worden dat narcisme in groep 6 gecorreleerd is met pesten in groep 7, maar dat narcisme geen predictor van pesten in groep 7 is wanneer rekening wordt gehouden met pesten in groep 6. Pesten is een stabiele factor over tijd. Hierdoor is onderzoek van belang om vervolgens effectieve interventiemethodes te ontwikkelen waardoor pesten kan worden teruggedrongen en wellicht minder stabiel te maken over tijd.

Referenties

- American Psychiatric Association. (2001). *Beknopte Handleiding bij de Diagnostische Criteria van de DSM-IV-TR*. Lisse: Swets & Zeitlinger
- Ang, R. P., Ong, E. Y. L., Lim, J. C. Y., & Lim, E. W. (2010). From narcissistic exploitativeness to bullying behavior: The mediating role of approval-of-aggression beliefs. *Social Development, 19*, 721-735. doi:10.1111/j.1467-9507.2009.00557.x
- Baar, P. (2012). Peer aggression and victimization in Dutch elementary schools and sports clubs: Prevalence, stability, and approach across different contexts (*Doctoral dissertation*) Utrecht University, Nederland. Retrieved from <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/237555>
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I., & Vohs, K. D. (2003). Does high selfesteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest, 4*, 1-44. Retrieved from <http://psi.sagepub.com.proxy.library.uu.nl/content/4/1/1.full.pdf+html>
- Bjorkqvist, K., Lagerspetz, K.M.J., & Kaukiainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive Behavior, 18*, 117-127. Retrieved from <http://www.readcube.com/articles>
- Brummelman, E., Thomaes, S., Nelemans, S. A., Orobio de Castro, B., Overbeek, G., & Bushman, B. J. (2015). Origins of narcissism in children. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 12*, 3659-3662. doi:10.1073/pnas.1420870112
- Dickinson, K. A., & Pincus, A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorders, 17*, 188-207. doi:10.1521/pedi.17.3.188.22146
- Fanti, K. A., & Henrich, C. C. (2015). Effects of narcissism and selfesteem on bullying and victimization during early adolescence. *Journal of Early Adolescence*. doi:10.1177/0272431613519498.
- Foster, J. D., Campbell, W. K., & Twenge, J. M. (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world. *Journal of Research in Personality, 37*, 469-486. doi:10.1016/S0092-6566(03)00026-6

- Gini, G., Albiero, P., Benelli, B., & Altoe, G. (2007). Does empathy predict adolescents' bullying and defending behavior? *Aggressive Behavior*, *33*, 467–476.
doi:10.1002/ab.20204
- Goossens, F. A., Olthof, T., & Dekker, P. (2006). The New Participant Role Scales: A comparison between various criteria for assigning roles and indications for their validity. *Aggressive Behavior*, *32*, 343–357. doi:10.1002/ab.20133
- Karna, A., Voeten, M., Little, T., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). A large-scale evaluation of the KiVa antibullying program: Grades 4–6. *Child Development*, *82*, 311–330.
- Kazdin, A. E. (1999). Overview of research design issues in clinical psychology. In P. C. Kendall, J. N. Butcher, & G. N. Holmbeck (Eds.), *Handbook of research methods in clinical psychology* (2nd ed.) (pp. 3-30). New York: John Wiley.
- Kerig, P. K., & Stellwagen, K. K. (2010). Roles of callous-unemotional traits, narcissism, and Machiavellianism in childhood aggression. *Journal of Psychopathological Behavior Assessment*, *32*, 343–352. doi:10.1007/s10862-009-9168-7
- Laursen, B., & Hoff, E. (2006). Person-centered and variable-centered approaches to longitudinal data. *Merrill Palmer Quarterly*, *52*, 377–389
- Miller, J. D., Campbell, W. K., & Pilkonis, P. A. (2007). Narcissistic personality disorder: Relations with distress and functional impairment. *Comprehensive Psychiatry*, *48*, 170–177. doi:10.1016/j.comppsy.2006.10.003
- Morf, C., & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, *12*, 177–196. doi:10.1207/S15327965PLI1204
- Nederlandse Omroep Stichting, ([NOS], 2014). *Advocaat bevestigt pesten Voorburg*. Verkregen van <http://nos.nl/artikel/709534-advocaat-bevestigt-pesten-voorburg.html>
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., Van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology*, *49*, 339-359.
doi:10.1016/j.jsp.2011.03.003
- Reijntjes, A., Vermande, M., Goossens, F. A., Olthof, T., Van de Schoot, R., Aleva, L., & Van der Meulen, M. (2013a). Developmental trajectories of bullying and social dominance in youth. *Child Abuse & Neglect*, *37*, 224 –234.
doi:10.1016/j.chiabu.2012.12.004
- Reijntjes, A., Vermande, M., Goossens, F. A., Olthof, T., Van de Schoot, R., Aleva, L., &

- Van der Meulen, M. (2013b). Costs and benefits of bullying in the context of the peer group: a three wave longitudinaal analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *41*, 1217-1229. doi:10.1007/s10802-013-9759-3
- Reijntjes, A., Vermande, M., Thomaes, S., Goossens, F., Olthof, T., Aleva, L., & Van der Meulen, M. (in druk). Narcissism, bullying, and social dominance in youth: A longitudinal analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, doi:10.1007/s10802-015-9974-1
- Reijntjes, A., Kamphuis, J. H., Prinzie, P., Boelen, P. A., van der Schoot, M., & Telch, M. J. (2011). Prospective linkages between peer victimization and externalizing problems in children: A meta-analysis. *Aggressive Behavior*, *37*, 215-222. doi:10.1002/ab.20374
- Robinson, C.D., Tomek, A., & Schumacker, R.E., (2013). Tests of Moderation Effects: Difference in Simple Slopes versus the Interaction Term. *Multiple Linear Regression Viewpoints*, *39*(1) Retrieved from http://mlrv.ua.edu/2013/vol39_1
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, *15*, 112–120. doi:10.1016/j.avb.2009.08.007
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior*, *22*, 1-15. doi:10.1002/(SICI)1098-2337(1996)22:1<1::AID-AB1>3.0.CO;2-T
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L., & Lagerspetz, K. (1999). Self-evaluated self-esteem, peer-evaluated self-esteem, and defensive egotism as predictors of adolescents' participation in bullying situations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *25*, 1268– 1278. doi:10.1177/0146167299258008
- Scheithauer, H., Hayer, T., Petermann, F. & Jugert, G. (2006). Physical, verbal, and relational forms of bullying among German students: Age trends, gender differences, and correlates. *Aggressive Behavior*, *32*, 261-275. doi:10.1002/ab.20128
- Stellwagen, K. K., & Kerig, P. K. (2013). Ringleader bullying: Association with psychopathic narcissism and Theory of Mind among child psychiatric inpatients. *Child Psychiatry and Human Development*, *44*, 612-620. doi:10.1007/s10578-012-0355-5
- Thomaes, S., Bushman, B. J., Orobio de Castro, B., & Stegge, H. (2009). What makes narcissists bloom? A framework for research on the etiology and development of narcissism. *Development and Psychopathology*, *21*, 1233-1247. doi:10.1017/S0954579409990137

IS NARCISME EEN RISICOFACITOR VOOR PESTEN?

- Thomaes, S., Bushman, B. J., Stegge, H., & Olthof, T. (2008). Trumping shame by blasts of noise: Narcissism, self-esteem, shame, and aggression in young adolescents. *Child Development, 79*, 1792-1801. doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01226.x
- Thomaes, S., Stegge, H., Bushman, B. J., Olthof, T., & Denissen, J. (2008). Development and validation of the Childhood Narcissism Scale. *Journal of Personality Assessment, 90*, 382–391. doi:10.1080/00223890802108162
- Vermande, M. M., Van der Meulen, M., Aleva, E. A., Olthof, T., & Reijntjes, A. (2015). *Pesten op schoolachtergronden en interventies*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers
- Vroljik, V. (2015). Pestgedrag van basisschoolleerlingen in relatie tot narcisme en het interactie-effect met sekse (Ongepubliceerde masterthesis). Universiteit Utrecht, Utrecht.
- Witvliet, M., Olthof, T., Hoeksma, J. B., Goossens, F. A., Smits, M. S. I., Koot, H. M. (2010). Peer group affiliation of children: The role of perceived popularity, likeability, and behavioral similarity in bullying. *Social Development, 19*, 285–303. doi:10.1111/j.1467-9507.2009.00544.x